ÖSTHAMMARS KOMMUN
– EN DEL AV ROSLAGEN

Datum: 2026-03-18

Ansökan om bidrag till kommunala förstudier för effektiv etablering av ny kärnkraft

2. Bakgrund till ansökan

Beskriv i vilket skede kommunen befinner sig i planeringen för etablering av kärnkraft, vad som eventuellt genomförts hittills samt vad som planeras framöver.

Under 2025 genomförde Östhammars kommun två olika pilotprojekt för planering av ny kärnkraft och medverkade därmed i det gemensamma lärande som Naturvårdsverket organiserade och samordnade som stöd för kommuner för att förbereda för ny kärnkraft.

I slutrapporten från det av kommunens projekt som behandlade kommunalekonomiska aspekter framgår det tydligt att ny kärnkraftsetablering innebär utmaningar men också potentiella möjligheter för en värdkommun. Enligt rapporten, som togs fram av Sweco, har värdkommuner i dag begränsade möjligheter att dra nytta av stora och nationellt viktiga investeringar av detta slag. Kommunen behöver tidigt bära omfattande kostnader för infrastruktur, service och samhällsplanering, långt innan några intäkter tillkommer – samtidigt som huvuddelen av skatteintäkterna tillfaller staten.

Swecos rapport pekar även på betydande osäkerheter kopplade till kompetensförsörjning, befolkningstillväxt och arbetsmarknadens utveckling. Felbedömningar i dessa frågor riskerar att leda till kostsamma felinvesteringar, samtidigt som konkurrensen om arbetskraft kan driva upp kommunens lönekostnader och tränga undan annan verksamhet. Rapporten drar slutsatsen att kommunernas incitament att säga ja till ny kärnkraft i praktiken saknas utan ett nytt system för ekonomisk kompensation. Ett av Swecos förslag i rapporten är en omfattande översyn av den svenska fastighetsskatten för industrifastigheter, där skatteintäkterna i stället skulle tillfalla kommunen där anläggningen är belägen. Detta skulle stärka det kommunala självstyret och ge ökade lokala intäkter, i likhet med system i flera andra länder.

Lagändringar är dock en lång och osäker process. De adresserar dessutom främst intäktssidan, samtidigt som kostnadssidan – exempelvis risk- och ansvarsfördelning, kompetens- och bostadsförsörjning, infrastruktur och lagstadgad service – är minst lika avgörande ur ett kommunalekonomiskt perspektiv. Kommunen bär ett stort ansvar redan i etableringens tidiga skede, men har samtidigt begränsad rådighet eftersom många avgörande beslut ligger hos andra aktörer, inte minst det etablerande företaget.

Mot denna bakgrund bedömer Östhammars kommun att det är nödvändigt att närmare utreda ett annat tillvägagångssätt: ett strategiskt partnerskap mellan värdkommun och etablerande (eller expanderande) företag. Denna modell har tidigare legat till grund för bland annat Mervärdesavtalet mellan SKB, dess ägare och kommunerna Östhammar och Oskarshamn, samt stadsomvandlingsavtalet mellan LKAB och Kiruna kommun. Dessa är exempel på långsiktiga industriprojekt där företagens och lokalsamhällets utvecklingsbehov är tätt sammanlänkade och där en formaliserad samverkan visat sig avgörande. I båda fallen har företagen tagit både finansiellt och

operativt ansvar för lokalsamhällets utveckling för att säkerställa hållbara förutsättningar för verksamheten över tid.

3. Beskrivning av förstudien

Beskriv inriktningen för förstudien, dess olika delar och vilka eventuella samarbeten med externa aktörer som planeras ingå.

Östhammars kommun söker medel för att påbörja ett långsiktigt arbete för att förbereda kommunen på en etablering av ny kärnkraft. Det blir till del en fortsättning på det arbete som Östhammar har genomfört i pilotprojekten under 2025. Vi avser genomföra en utredning med syfte att utveckla en modell för strategiskt partnerskap mellan värdkommun och företag vid etablering av ny kärnkraft. Utredningen ska ta avstamp i relevanta svenska erfarenheter och omfatta ekonomiska, juridiska, organisatoriska, operationella och innehållsmässiga aspekter.

Nyckelfrågor att besvara inkluderar:

Kapacitet: Hur byggs en robust lokal mottagarkapacitet upp, med fokus på kompetens- och bostadsförsörjning, infrastruktur, service och andra grundläggande samhällsfunktioner?
Hur påverkas säkerhet- och beredskapsarbetet i en kommun med befintlig kärnkraft av en ny etablering?

Acceptans: Hur säkerställs en långsiktigt hållbar och trygg förankring i lokalsamhället? Detta omfattar både opinionsbildning och hantering av frågor kopplade till säkerhet, beredskap och riskkommunikation.

Incitament: Hur kan en stabil modell skapas för både värdkommun och företag? Detta inkluderar frågor om finansiering, ansvarsfördelning samt styrning och kontroll av nödvändiga samhällsutvecklande insatser.

För att ge välgrundade svar på dessa frågor behöver utredningen först identifiera de särskilda utmaningar och behov som föreligger vid etablering av ny kärnkraft, både genom metaanalys och genom inhämtande av ny kunskap. Därmed är det första steget att identifiera kommunens **kapacitet** och skapa en förståelse för hur arbete med **acceptans** behöver bedrivas. Utformningen av **incitament** bygger sedan på vilka behov som har identifierats. Utredningen blir omfattande och behöver genomföras i flera steg. Under 2026 kommer arbetet fokusera på **kapacitet** och **acceptans**, för att om medel beviljas för det gå vidare till **incitament** under 2027.

Genomförande
Utredningen genomförs med stöd av upphandlad konsult, med Östhammars kommun som beställare och projektledare. Beskrivningen ovan ligger till grund för framtagande av upphandlingsunderlag. En intern projektgrupp tillsätts med ansvar att utföra arbetet i nära samverkan med relevanta kompetenser inom kommunförvaltningen, en politisk referensgrupp samt upphandlad konsult.

Befintliga kärnkraftaktörer i kommunen och befintlig samverkan inom ramen för Mervärdesavtalet utgör resurser för informations- och erfarenhetsutbyte och möjliga bollplank i utredningens genomförande. Så även LKAB och Kiruna kommun som benchmark. Ytterligare kan tillkomma under utredningens genomförande, varför flera studiebesök förutses vara lämpliga, inklusive till Varberg som är den kommun som i dagsläget jobbar skarpt med frågor kring ny kärnkraft. Länsstyrelsen i Uppsala blir en viktig sammarbetsaktör för arbetet med beredskapsfrågor.

3.3.1

Beskriv hur förstudien uppfyller syftet att stärka kommunens beredskap för etablering av ny kärnkraft och att utveckla arbetssätt för att möjliggöra effektiva planerings- och tillståndsprocesser för detta.

Förstudien stärker kommunens beredskap på en rad områden. Kommunen tar fram en modell för att mäta och analysera acceptans hos kommuninvånarna som kommer ligga till grund för ett långsiktigt förankringsarbete som bygger upp kunskap och förtroende hos allmänheten. Kommunens befintliga säkerhet- och beredskapsarbete stärks när vi utvecklar ett koncept för kommunal ledning vid kärntekniska kriser som tar hänsyn till den ökade komplexitet som ytterligare en kärnkraftsanläggning medför. Kapaciteten att ta emot en kärnkraftsetablering kartläggs vilket kommer ligga till grund för åtgärder, såväl som hur ett paket med stöd och incitament bör utformas. Dessutom skapas en politisk referensgrupp som ger en djupare lokal förankring.

3.3.2

Ange på en övergripande nivå vilka kostnader som ingår i det sökta beloppet.

Projektledare	500 000
Övriga kompetenser på kommunen	200 000
Konsultstöd	900 000
Studiebesök, konferenser och övrigt	100 000
Totalt	1 700 000

3.3.3

Ange en övergripande tidplan för förstudiens genomförande

Projektledaren förväntas kunna påbörja arbetet inom kort efter det att medel har beviljats, förhoppningsvis redan i slutet av april. Därefter planeras en intern arbetsgrupp och politisk referensgrupp sättas samman, samt konsult upphandlas.

Utredningar, utvärdering av resultat, förankring, sammanställning av rapport planeras genomföras från maj till december 2026.

Resultatet av utredningen sammanställas i en rapport som är klar 15 december 2026.

3.3.4

Beskriv hur förstudien kan bidra till ett lärande inom och utanför kommunen.

Resultatet från förstudien kommer ligga till grund för utformningen av en modell för stöd och incitament till en värdkommun vid en kärnkraftsetablering. Det kommer vara till nytta för andra potentiella värdkommuner. Dessutom kommer samverkan med andra aktörer - både inom ramen för det projekt som Naturvårdsverkets samordnar, och utanför - bidra till kunskapsutbyte och lärande för Östhammars kommun och andra.